

Bespreking van DR. H. VENEMA, "UITVERKIEZING? JAZEKER! MAAR HOE?",
Uitgeverij Van den Berg, Kampen 1992; ISBN. 90 6651 137 0.

1. SAMENVATTEND GEDEELTE

1.1 Wat betoegt Dr. H. Venema?

Als conclusie uit het geheel van overwegingen kan gelden wat gezegd wordt tegen het einde van het boek (156): "Er bestaan immers geen mensen van eeuwigheid door God uitverkoren of door Hem verworpen".

In datzelfde verband betuigt Dr. Venema zijn instemming met B.Holwerda, als deze verkiezing omschrijft als "Historische éénzijdige inleidingsacte van de tweezijdige verbondsrelatie verbond en verkiezing beide tijdelijke werkelijkheden " (155; B.Holwerda, Populair wetenschappelijke bijdragen, Oosterbaan & Le Cointre, Goes 1962 (57v.))

Na deze zeer beknopte aanduiding van de zaak waarom het gaat willen we ons begeven tot het geheel van argumentaties, zoals dat door Dr. H. Venema ons wordt verstrekt.

1.2 Argumenten van min of meer dogmatische aard

Men zal zich mogelijk over deze titel verbazen. Dr. H. Venema (voortaan met V. aangeduid) is Nieuwtestamenticus en dus exegeet. Zijn boek is vol van uitlegkundige verhandelingen. Wat doet de dogmatiek dan nog in dit verband? Als men nauwkeurig leest zal men evenwel ontdekken, dat V. wel degelijk tot bepaalde thesen komt en ook weer van bepaalde thesen uitgaat(!), die een duidelijk dogmatische signatuur dragen. Het voortschrijden van het betoog wordt ook echt wel door een onverbidelijke logica gekenmerkt. V. is bepaald niet een "Nur-Exegetikus". Maar men oordele hierover zelf.

V. bespreekt in het kort een bepaalde opvatting van Bavinck en van Calvijn (13v.). Bavinck stelt: "Wanneer het vooruitweten van God van die aard is dat ongetwijfeld zeker geweten wordt wat de mensen gaan doen, dan is dit vooruitweten gelijk aan predestinatie of voorbeschikking" (H.Bavinck, Gereformeerde Dogmatiek II, 339). Calvijn poneert: "Maar omdat Hij de toekomstige dingen om geen andere reden vooruitziet dan omdat Hij besloten heeft, dat ze zouden geschieden, wordt e tevergeefs over het vooruitweten getwist, wanneer vaststaat, dat alles veeleer geschiedt naar zijn ordinantie en wil" (Calvijn, Institutie ... III, 23,6). Met het noodzakelijke verband tussen voorwetenschap en voorbestemming stemt V. in. Met het één ook het ander. Maar zijn uitwerking is radicaal tegengesteld aan die van Bavinck en Calvijn,

Nu doen we er goed aan over te stappen naar het gedeelte, waarin V. in verband met Rom.9:10-13 de vraag bespreekt, of Ezau ons hier als een 'van eeuwigheid verworpene' wordt voorgesteld. In dat verband merkt V. op: "Vooreerst, zou God, die zelfs geen welgevallen, geen behagen heeft aan de dood van de goddeloze - Ezech.18:23;33:11 - wèl Ezau, eer hij iets kwaads gedaan had, voor de eeuwige dood hebben kunnen bestemmen?" (104). Deze vraag stellen is tegelijk haar beantwoorden volgens V.. Daarmee vervalt noodzakelijk een "van eeuwigheid verworpen zijn"!

Wanneer we nu het één bij het ander voegen komen we tot een voor ons wel schokkende conclusie: Volgens V. heeft de Here niet van tevoren, laat staan: van eeuwigheid, van de zondeval geweten. Voorbestemming tót zondigen kan niet worden geaccepteerd. Daarmee vervalt dan ook de voorwetenschap omtrent de val! Deze conclusie blijkt ook juist te zijn! "Maar daar deed zich onverwacht de zondeval van de mens voor, zijn moedwillige ongehoorzaamheid. Ik spreek van onverwacht, want God heeft niet de hand gehad in de zondeval van de mens en die niet gewild. God heeft die ook niet zien aankomen " (169v.).

Sprekend over de Goddelijke verkiezing zegt Art.16 NGB., dat God na de zondeval barmhartig heeft betoond, doordat Hij diegenen verderf trekt en verlost, die Hij in zijn eeuwige en onveranderende raad uit loutere goedheid verkoren heeft in Jezus Christus onze

In DLR.I/7 heeft de gereformeerde Verkiezingsleer haar klassieke formulering gevonden: "Deze verkiezing is een onveranderlijk voornemen van God, waardoor Hij vóór de grondlegging der wereld een bepaald aantal mensen, die niet beter of waardiger zijn dan de anderen, maar met dezen in dezelfde ellende verkeren, uit het gehele menselijke geslacht, dat uit de oorspronkelijke gerechtigheid door eigen schuld in de zonde en het verderf vervallen was, naar het vrije welbehagen van zijn wil, enkel uit genade tot het heil in Christus verkoren heeft"

Het is duidelijk dat naar de belijdenis in het vóór de grondlegging der wereld genomen besluit van God de val in zonde en de daaruit voortgevloeide ellendestaat geheel en al verdisconteerd is! Dit is ook stellig niet minder(!) het geval bij een meer supralapsarische formulering. Een dergelijk "eeuwig besluit" is voor V. geheel en al onacceptabel, omdat het volgens hem niet alleen voorwetenschap omtrent- maar ook voorbeschikking tót-zondeval en zonde in zich bevat!

Gods barmhartigheid en verkiezing neemt V. van harte aan. Maar de 'terugschakeling' naar een besluit-van-eeuwigheid maakt hij niet mee! Verbond en verkiezing - grootheden in de tijd en de geschiedenis!

Nu kan de vraag gesteld worden of God, die volgens V. geen voorwetenschap had van de toekomstige zondeval, dan niet 'berooft' wordt van alle kennis van toekomstige dingen! Dat is niet het geval. V. zet de zaken op een rijtje:

In Dt.31:14-30 voorzegt de Here de geweldige afvalligheid van Israël, zoals deze zich in de toekomst zal voordoen. Maar Hij zegt er bij, dat Hij de gezindheid, die zij heden koesteren, kent (vers 21b).

"Dat het zo zal gaan vindt zijn oorzaak niet in het bestel van God, die deze gang van zaken zo van eeuwigheid had bepaald, zeker niet, maar het vloeit voort uit de innerlijke verdorvenheid van Israël, waar de Here weet van heeft" (65).

"Maar God weet alles van verleden, heden en toekomst.

Van het verleden, omdat Hij weet en voor zich heeft wat mensen tot in het verste verleden hebben gedaan, hebben ondervonden en in hun hart overwogen. Van het heden weet de HERE alles, omdat Hij ook nu alle mensen doorziet en niet alleen hun daden kent maar ook wat zij in het diepste geheim beramen. Ook van de toekomst weet Hij alles, omdat Hij begrijpt en ziet aankomen wat de gevolgen moeten zijn van de menselijke verdorvenheid en kwaadaardigheid en wat de uitwerking is van de afval en verwording van de kerk. God weet ook - en dat is belangrijk - hoe Hij zich in deze wereld zal gedragen" (66).

"Dat God weet van zonde en schuld, van oordeel en straf, van toorn en gericht, van ramp en onheil, dat vindt zijn oorzaak in het doen van mensen" (66).

We begrijpen het: Verworpen wordt voorwetenschap van zonde en kwaad alleen voor het geval dat voorwetenschap tevens voorbestemming tót het kwaad zou betekenen. Bij reeds bestaande en reeds opererende mensen is dat niet het geval en ook - kennelijk(! H.S.) - niet bij hun nageslacht dat hun verdorvenheid erft.

Interessant is het hoofdstuk "Uitverkiezing en vrijmaking" (149vv.). Een sterk argument van synodale zijde was gelegen in de vraag, hoe God zijn verbond waarachtig en wezenlijk zou kunnen oprichten met kinderen der gemeente, die Hij toch niet tot het eeuwige leven had uitverkoren! Dwingt dat ons niet toch te gaan spreken van het verbond naar zijn inwendige en naar zijn uitwendige zijde, van een volle- en van een niet-volle doop? De bezwaarden en latere vrijgemaakten antwoordden daarop, dat men al de concrete woorden van God als in volle ernst gesproken moest aanvaarden, ook wanneer men het verband van verkiezing en verbond allerminst begrijpen kan!

We begrijpen nu wel, dat V. het met deze vrijgemaakte beantwoording allerminst eens is! De door de synodalen gelanceerde stelling is in zich-

zelf onaanvechtbaar! Inderdaad kan God niet het één en het ander! Maar in de uitwerking gaat V. radicaal tegen de synodale oplossing in! Zochten de synoden van de veertiger jaren het in een aanpassing van het verbond aan- en in feite in een uitholling van het verbond terwille van- de verkiezing-van-eeuwigheid, V. handhaaft het verbond in zijn volle waarheid en concreetheid ten koste van het concept van verkiezing-en-verwerping-van-eeuwigheid. V. is dus de meest radicale tegenpool van de synodalen in de veertiger jaren. Maar ook hier is de zuivere polariteit te danken aan een diepgaande gemeenschappelijkheid op het terrein van logisch redeneren! Volgens V. hadden de vrijgemaakten van toen moeten inzien, dat de verwerping van de kuyperiaanse verbondsleer zonder meer de verwerping van de calvijnsse verkiezingsleer impliceert!! (153v.).

1.3 Bijbelse gegevens ter ondersteuning

In dit gedeelte willen we zeer in het kort nagaan wat V. zoal aanvoert om zijn hoofdgedachte te ondersteunen. We zitten daarbij nog in het randgebied van exegese en dogmatiek. Het zal ons namelijk opvallen, dat de boven genoteerde strenge logica telkens weer naar voren komt: het schema van "God kan niet waarachtig zowel het één als het ander". En dan moet dus "het ander" - het "eeuwig besluit van verkiezing en verwerping" - vallen!

In een volgend hoofdstukje willen we dan nog speciaal aandacht geven aan de door V. gegeven exegese van enkele 'Kernteksten'.

V. besteedt aandacht aan wat de Schrift op diverse plaatsen meedeelt over "het berouw van God": Gen.6:5-7 (berouw over schepping van de mens); 1 Sam.15:11 (berouw over Sauls aanstelling tot koning); Ex.32:14 (berouw over het over Israël te brengen kwaad - na voorbede door Mozes) (55-57)

Ook besteedt V. aandacht aan "de toorn Gods" en aan "de jaloersheid van God" en dan met name aan het feit dat de toorn "ontsteekt" (Num. 11:1) en dat de jaloersheid door Israëls ontrouw en 'overspel' wordt opgewekt (Dt.4:23v.). (57-58). Ook wijst V. op "de ontroering van God": zijn barmhartigheid, zijn ontferming, zijn zeer bewogen weigering om Efraïm prijs te geven ... (Jer.31:20; Hos.11:8). (59v.)

De gedachtengang van V. is hierbij de volgende:

Wanneer de ganse loop van de geschiedenis, van mensen en volken, van eeuwigheid zou zijn vastgesteld - Sauls ondergang inclus, de Zondvloed inclus - dan zou God in de tijd natuurlijk nergens "op terug" behoeven te komen en dan zou "berouw" uitgesloten zijn!

Als zonde en straf van eeuwigheid gepredestineerd zouden zijn, dan zou een "ontsteken in toorn en in jaloersheid" in feite een onmogelijkheid zijn en dan zouden deze termen de waarheid geweld aandoen!

Datzelfde zou gelden van een concreet historisch dateerbare en gedateerde bewogenheid van God. Bewogenheid over de afdruk van een van eeuwigheid bestaande 'blauwdruk'?? (60).

We zien hier weer, dat V. op het punt van de exacte logica geheel overeenkomt met de gereformeerde 'Neoscholastiek', wanneer het gaat over de onverenigbaarheid van de beide 'polen' predestinatieconcept en concreet historisch gegeven. De gereformeerde 'Neoscholastiek' nam de toevlucht tot de idee van het 'anthropomorfisme', in feite tot de scheiding van Gods openbaring en zijn wezen: God bedient zich van uitdrukkingen aan het menselijk gemoedsleven ontleend om een wijziging in de richting van zijn concrete optreden aan te geven, welke wijziging evenwel niet gerelateerd mag worden aan Gods diepste wezen en hart! V. houdt zich aan de concrete bijbeltaal, maar ziet zich daarbij genoodzaakt de predestinatiegedachte overboord te zetten. Diametrale tegenstelling vanuit grote gemeenschappelijkheid in logische redenering! Veel meer zou hier te noemen en uit V's boek op te diepen zijn. Maar het zou te ver voeren. Daarom nu een volgend hoofdstuk van dit weergave-gedeelte!

1.4 Waarschuwing tegen generalisering en betekenis-verdubbeling

Onder deze titel willen we enkele belangrijke trekken in de exegetische opzet van V. signaleren.

Calvijn, Bavinck en anderen poneren, dat alles wat geschiedt - goed en kwaad - voortvloeit uit Gods ordinantie en plan. Alles is door God gewild - zij het ook "in zekere zin". Aangevoerd wordt Psalm 115:3 "Onze God is in de hemel, Hij doet al wat Hem behaagt". V. stelt, dat God inderdaad alles doet waar Hij een welgevallen in heeft, maar dat men een onbehoorlijke omkerende generalisering toepast als men zou willen beweren, dat uit dit vers volgen zou, dat alles wat geschiedt uit Gods behagen of welgevallen voortvloeit. We stemmen met V. op dit punt in. Deze generalisering is ook vanuit logisch oogpunt een verboden zaak! (39).

V. werkt dit verder uit: Men mag niet zeggen, dat God alles wil wat er gebeurt. Als God in Jer.7:31 zegt, dat het met vuur verbranden van zonen en dochters door Hem niet geboden is en in zijn hart niet is opgekomen, dan mogen wij niet zeggen, dat dit toch door God gewild is, zij het ook "in zekere zin". (97)

Tegelijk blijkt hieruit, dat V. een eenvoudige en duidelijke uitleg voorstaat en betekenis-verdubbeling verwerpt, hier dus ten aanzien van Gods wil.

Dit laatste komt ook duidelijk uit in de bespreking van Luk.7:30 "Maar de Farizeeën en de wetgeleerden verwierpen voor zichzelf de raad Gods, daar zij niet door hem gedoopt waren" (144v.). Greijdanus zegt zeer terecht: "Dit verwerpen van Gods heilsraad, zoals die in Johannes en zijn prediking hun behoud zocht, werkt hun verderf en dat oordeel hebben zijzelf over zich gebracht door die verwerping" (KV). In zijn commentaar ziet Greijdanus zich echter genoodzaakt ter 'verduidelijking' te zeggen, dat "raad" hier niet ziet op de eeuwige raad Gods, die niet gebroken of aan de kant gezet kan worden! Hij wil het geliefde punt van de eeuwige raad in feite veilig stellen en moet met het oog daarop aan Luk.7:30 een andere betekenis toekennen. V. vindt dat een verkeerde manier van exegetiseren!

Inderdaad moet men V. toegeven, dat Greijdanus hier een uiterst sterke gelijkenis vertoont met de exegeten, die de synoden van de veertiger jaren volgden en die danook bij een begrip als 'Verbondsbreuk' genoodzaakt waren op te merken, dat hier uiteraard niet het Verbond naar zijn inwendige zijde - eeuwig en onverbrekkelijk - werd bedoeld, maar het verbond naar zijn uitwendige zijde! Van de zijde der bezwaarden en latere vrijgemaakten werd deze multiplicatie van betekenissen als een door dogmatische overwegingen beheerste hulp-lijnenconstructie gezien en dus als een monstrum. Is een manoeuvre als die van Greijdanus dan wél toegestaan?

In deze uiteenzettingen kan men V. beschouwen als een man, die inderdaad poogt in de exegese een bepaalde vorm van 'geestelijke hygiëne' aan te brengen.

Als Bavinck in Dogm.II schrijft, dat de besluiten van God ons niet in het afgetrokken beschreven worden, maar in de historie zelf ons voor ogen gesteld, is dat voor V. aanleiding op een blijven bij wat ons concreet beschreven wordt aan te dringen. (87v.)

Hij dringt daar om het zo te zeggen aan op een 'onttaking van de gehele filosofische bovenbouw'!

1.5 Exegese van enkele 'kernteksten'

Romeinen 9:11-13 "Want toen de kinderen nog niet geboren waren en goed noch kwaad hadden gedaan - opdat het verkiezend voornemen Gods zou blijven, niet op grond van werken, maar op grond daarvan, dat Hij riep, - werd tot haar gezegd: De oudste zal de jongste dienstbaar zijn, gelijk geschreven staat: Jacob heb Ik liefgehad, maar Esau heb Ik gehaat".

Is deze tekst een argument voor de stelling, dat er een verkiezing van eeuwigheid is, in die zin, dat in de eeuwigheid de beslissingen over ons mensen ten goede of ten kwade zijn gevallen: voor eeuwig verkoren of voor eeuwig verworpen? Dat is niet het geval!

We geven het zeer uitvoerige en veelszins polemische betoog van V. (101-114) zeer in het kort weer.

Zoals Paulus opmerkt dient het "eer de kinderen geboren waren" te worden verstaan als een aanwijzing, dat de toekomstige verhoging van Jacob niet te danken is aan iets in hemzèlf, maar aan het woord van God, waarin roeping en verkiezing worden gerealiseerd (zulks ter beschaming van de geest, waarin het Israël van Paulus' dagen leeft en handelt: roem op de eigen goede werken).

Ezau had zichzelf gewonnen moeten geven aan de voorrang, die God aan Jacob wilde schenken. De positie van de mindere heeft - mits gehoorzaam aanvaard - niets van doen met de status van een 'verworpene'!

Gods haat tegen Esau mag zeker niet als 'haat van eeuwigheid' worden opgevat, noch als in betekenis gelijk aan Gods spreken over 'de oudste' en 'de jongste'. Het citaat stamt uit veel later tijd:

Maleachi 1:2v.. De haat van God kwam tot stand via Esau's /Edoms ergernis aan- en verzet tegen de door God gestelde voorrangsorte! Via dit verzet ligt er inderdaad een oorzakelijk verband tussen Gen.25:23 en Mal.1:2v.en zo kan Paulus Mal.1 ook in één verband met Gen.25 citeren.

Als sterke grondstelling geldt voor V., dat het onmogelijk is aan te nemen, dat God een nog-niet-geborene van eeuwigheid - bij voorbaat dus - zou hebben verworpen!

De Schrift motiveert telkens wanneer zij over 'verwerping' spreekt haar spreken met een verwijzing naar zonde tegen de Here!

Verkiezing uit louter genade - inderdaad! Verwerping om volgehouden zonde!

Efeziërs 1:4 "Hij heeft ons immers in Hem uitverkoren vóór de grondlegging der wereld, opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor zijn aangezicht."

Ook hier een zo kort mogelijke weergave van een uitgebreid betoog (115-128).

Blijkens het part.aor. "gezegend hebbend" in 3 moet 4 gezien worden als aangevend waarin die zegen dan blijkt - zie ook "kathoos", in SV. met "gelijk", in NV. met "immers" weergegeven. De verkiezing in 4 bedoeld kan dus niet voorafgaan aan de zegen van 3!

Maar bij "gezegend hebbend met allerlei geestelijke zegen" hebben we te denken aan wat de Efeziërs in hun 'hier en nu' door de goedheid van God en door het evangelie ondervonden hebben! Niets 'voorwereldlijks'!

Men mag "in Christus" niet verklaren als een voorwereldlijke band, waarmee wij met Christus verbonden waren, voordat wij er waren! Er is niemand in Christus die niet tot het geloof in Christus gekomen is! (119).

Liefst vertale men met "onder invloed, inwerking van Christus". Waarmee weer alle 'voorwereldlijkheid' weggevallen is!

Maar wat betekent nu "voor de grondlegging der wereld" wèl? Hiervan geeft V. een merkwaardige parafraserende verklaring: "Paulus en de Efeziërs ondervonden, toen zij met Christus en zijn evangelie in aanraking kwamen en genoopt werden tot een gelovig aanvaarden van dit evangelie, hemelse krachten en gaven. Zij werden gezegend door God, uitverkoren door God, die van vóór de grondlegging der wereld is, die van eeuwigheid tot eeuwigheid God is, God die liefde is, eeuwig en altijd". Teleurstellend! V's parafrase heeft in Paulus' woord toch wel een erg ongelukkige verkorte weergave gevonden! (123). V. hamert voortdurend op zijn adagium 'in de geschiedenis, in onze realiteit', maar geeft van de uitdrukking in kwestie geen heldere verklaring!

In zijn proefschrift "Uitverkiezen en uitverkiezing in het Nieuwe Testament" (J.H.Kok, Kampen 1965) poneert V., dat de uitdrukking betekent dat het "uitverkoren in Christus" boven de aardse maat uitgaat, wèl een gebeuren is in de historie maar niet historisch begrensd.

Het gaat ook boven de historie uit! Hier ontdoet V het woordje "pro" geheel van zijn temporele betekenis! De uiteenzetting is hier niet als geslaagd te beschouwen! (Diss. 57).

Romeinen 8:30, de 'Gulden keten': "en die Hij tevoren bestemd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, dezen heeft

Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt". Deze tekst neemt een belangrijke plaats in onder de argumenten voor de uitverkiezing-van-eeuwigheid en ook voor de leer van de volharding der heiligen: Eenmaal 'voorbested' zit men veilig opgesloten in de keten van Gods heilswerken en kan men daar niet meer uitvallen!

De tekst zou handelen over de ineensluiting van alle heilsweldaden in Gods eeuwig raadsbesluit. De verwerkelijking van dat besluit valt uiteraard in de tijd!

V. gaat ook hier op in (139-143) en zegt daarvan het volgende:

De aoristi - tot en met "heeft....verheerlijkt"-verwijzen niet naar de aan onze geschiedenis voorafgaande eeuwigheid, maar zijn eerder als aoristi gnomici te beschouwen: Zo deed God het altijd al en zo doet Hij het nog! Het eerste is, dat God ons in liefde kent - Daaruit komt voort, dat Hij ons door zijn Woord roept tot geloof - Dan schenkt Hij ons de rechtvaardiging-uit-het-geloof - Hij leidt ons tenslotte tot de verheerlijking! Alles is uit Hem! Alles komt naar ons toe in het verkondigde evangelie! In alles hebben wij het Woord te volgen en in Gods belofte alleen onze vastheid te vinden. We hebben niet vanuit een 'geconstateerd' heilswerk van God in ons leven op te klimmen naar Gods 'eeuwig raadsbesluit'. Daarvoor zouden we uitgangspunt en vastheid in feite hebben te zoeken in onszelf. Ook mag de rust niet gezocht worden in een als het ware 'automatisch'(!) in een heilsketen gevangen zijn, maar alleen in Gods Woord!

De troost voor degenen, die God liefhebben (28), mag niet worden omgebogen naar een algemene in feite niet geadresseerde stelling, waaruit men dan weer bij wijze van conclusie de 'zekerheid' opdoet, dat men tot Gods verkorenen behoort!

Mattheüs 22:14 "Want velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren". Vaak heeft men dit vers gebruikt om de roeping-door-het-evangelie te devaluëren en van kracht te beroven: De roeping mag dan naar je toekomen in het evangelie, maar dat betekent niet, dat je tot Gods van-eeuwigheid-verkorenen behoort, want de uitverkorenenkring is veel kleiner dan het geheel van hen tot wie de verkondiging komt!

V. gaat hier op in (134-139).

Beter kan men lezen: "Want velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkorenen". Het gaat niet om wat God deed, maar om de 'staat' waartoe de mensen behoren. Nu kan het woord 'uitverkorene' een kwaliteitsaanduiding zijn: degelijk, deugdelijk, 'uitgelezen'. In Rom.16:13 wordt Rufus "de uitverkorene in de Here" genoemd - Kantt. terecht: "Dat is: die een uitgelezen en bijzonder man is". (Het is dus niet voor niets, dat de Here in Dt.7:7v. zegt, dat Israël door Hem niet op grond van zijn grote getal is uitverkoren, maar uit liefde en in trouw aan de eed aan de vaderen. Want op zichzelf is selectie-op-grond-van-kwaliteit zeer wel mogelijk - 'een uitgelezen wijntje'! Heeft Israël zijn positie niet tragischerwijze verschoven van een uit-genade-verkoren-volk naar een op-kwaliteit-uitgelezen-keurkorps?). Maar in Mt.22:14 gaat het wel degelijk om degelijkheid en deugdelijkheid, om een zich-kleden met het passende bruiloftsgewaad - zie vers 11 -, om een waardige beantwoording van de roepstem. Helaas komen de meesten daar niet toe: zij komen niet, of zij komen zonder de gepaste heilige ernst!

We sluiten ook dit onderdeel af. Ook hier geldt, dat er veel meer te zeggen zou zijn. Maar dat zou voor een lezing te ver voeren!

Enkele samenvattende opmerkingen:

(1) V. wil het denken der gelovigen verlossen van de idee, dat er van eeuwigheid bij God een alles-omvattende 'blauwdruk' zou bestaan, waarvan de geschiedenis - ook onze levensgeschiedenis - alleen maar een 'afdruk' zou zijn. Deze gedachte heeft altijd geleid tot een grote devaluering van het evangelie in zijn roepend en belovend en eisend spreken!

(2) V. is buitengewoon gekant tegen de gedachte, dat God vele mensen, voordat ze goed of kwaad hadden gedaan, zou hebben bestemd voor de eeuwige ondergang. Dat zou betekenen, dat God wél lust had in de dood

van hem, die nog niet eens een zondaar was! Dat in flagrante strijd met Gods duidelijke verzekering in Ezech.18:23 !

1.6 Contraremonstrant

Wanneer iemand zo scherp opkomt tegen de overgeleverde gereformeerde predestinatieleer, dan loopt hij een grote kans tot de Remonstranten gerekend te worden. Die waren immers ook sterk gekant tegen de genoemde leer! Zie de Dordtse Leerregels. Is V. onder de Remonstranten? Het kan al duidelijk geworden zijn, dat dat niet het geval is! Telkens weer horen we in het boek van V. het "Soli Deo Gloria" opklinken. Het heil is geheel uit God. De uitverkiezing geschiedt geheel uit genade, zonder dat de werken in aanmerking genomen worden. Daarentegen geschiedt de verwerping op grond van (volgehouden) zonde. Sprekend over de remonstrantse opvatting zegt V.: "Toch moet deze opvatting (die van de Remonstranten, HS.) beslist worden afgewezen. Daarin wordt immers het lot van de mens in zijn eigen hand gelegd. Zeker, bij God is het initiatief. Hij heeft zijn eniggeboren Zoon gezonden, Hij laat het evangelie van de verzoening prediken. Maar of dit evangelie geloofd en aanvaard wordt en zo de verzoening werkelijk tot stand komt, dat hangt van de mens af, van zijn in volle vrijheid genomen beslissing. Aan de eer van God wordt zo te kort gedaan en de verlossing van de mensen wordt onzeker. Daarom is de leer van de remonstranten een verwerpelijke leer." (13) Het is van groot belang ook dit naar voren te brengen in het samenvattend gedeelte. Dat is nodig om V. op een juiste wijze te beoordelen. Ook vindt het zijn plaats in het "naar vermogen voorstaan en bevorderen van mijns naasten eer en goed gerucht" - HC.43/112.

2. KORT KOMMENTAAR

2.1 De broederhand

Toen het boek van V. verschenen was werd in een recensie de vraag gesteld, of dat nu zomaar kon. Immers, afwijking van onze belijdenis - met name ^{van} de DLR. - moet hier toch worden geconstateerd! Op dit punt gaan we niet breed in, omdat we dan de zaak van de 'gravamenplicht' zouden moeten behandelen.

Wel wil ik stellen, dat we V. de broederhand moeten (blijven) reiken, omdat ^{we} het grote doel van de DLR. - het absolute "Soli Deo Gloria"- bij V. gerealiseerd zien - vergelijk 1.6: de afwijzing van de leer van de Remonstranten. Daarmee staan V. en wij religieus naast elkaar, hoezeer we mogelijk wijsgerig, dogmatisch en exegetisch van hem kunnen verschillen!

Dit naast-elkaar-staan komt ook op een zeer belangrijk punt duidelijk naar voren: de zekerheid des geloofs, de zekerheid omtrent het heil. V. wordt niet moe te betogen, dat deze zekerheid alleen maar gegrond kan zijn in het beloftewoord van God, door ons in geloof aanvaard. Tussen Gods Woord en onze geloofszekerheid mag niet als een aparte schakel een zekerheid-omtrent-onze-verkiezing worden ingevoegd! Het evangelie van Christus hórend ontmoéten wij Gods verkiezingsbesluit in zijn uitwerking in onze geschiedenis (Christus als 'spiegel') al zal V. liever kortweg zeggen dat we horend naar het woord der belofte de werkelijkheid-der-verkiezing ontmoeten. Geen aparte 'dieptelaag' boven of achter het woord der belofte. Daarover zijn we het wel eens! Toch willen we een kanttekening maken bij de kritiek van V. op DLR.I/12, waar ~~men~~ het waarnemen van de vruchten der verkiezing een functie ontvangt op de weg van de verzekerdheid. Te snel concludeert V. hier, dat men de zekerheid dan uit zichzelf moet opbouwen, waarbij Gods beloftewoord buiten spel wordt gezet (31/2).

Dat laatste zou wel gebeuren, als men hier te maken had met een 'syllogismus logicus' (een alleen-maar-logische sluitrede): Ik constateer in mijn leven geloofsvruchten - Daaruit concludeer ik dan tot mijn staat-van-verkorene. Zo gaat het fout, ook al omdat HC.33/91 poneert,

dat de werken slechts goed kunnen zijn, als ze "uit het geloof" geschieden, waarmee dus de 'syllogismus logicus' tot een cirkelredenering wordt! Daar is echter ook de 'syllogismus practicus' - Zie HC.32/86 "van zijn geloof uit de vruchten verzekerd": Men begint met het geloof in Christus en zijn kracht - men ziet dat geloof in de blijken van 'een nieuw leven' bevestigd (HC.17 "Ten andere...") - men ontvangt zo de bevestiging van de waarheid van Gods beloftewoord - men wordt zo ook bevestigd in de zekerheid, dat men leeft uit de bron van alle goed: Gods genadeverkiezing!

Over een zeer grote hoofdzaak zijn we het evenwel met V. eens: De geloofs-zekerheid vindt haar grond in het beloftewoord van het evangelie. Men mag 'verkiezingszekerheid' nimmer tot een aparte instantie maken, veel minder nog tot een vóór-vereiste zekerheid!

2.2 De aanstoot weggenomen?

We hebben gezien, dat V. telkens weer anderen dwingt de consequenties van hun gedachten onder de ogen te zien en logisch voort te redeneren tot het eindpunt van de baan.

Zo werden de infralapsarische theologen, die de reeds gevallen mens zien als voorwerp van Gods eeuwige verkiezing, aangevallen met de stelling, dat hun gedachte de vóór-wetenschap omtrent de zonde bij God impliceert en de voorwétenschap op haar beurt de voorbestemming tot zonde en deze tenslotte weer Gods verantwoordelijkheid voor de zonde. En deze 'gulden logica-keten' moest hen dan bewegen op hun gedachte terug te komen.

En de bezwaarden en latere vrijgemaakten werden evenzo het gebied van de logische 'Konsequenzmacherei' opgedreven, omdat zij de klassieke predestinatiële leer wilden laten staan naast hun verbondsgedachte! God kan niet in waarheid belovend spreken tot niet-verkorenen, aldus na de synodale opponenten nu ook V. zelf!

De vraag, of wij met ons toch wel vlotte concluderen en logisch redeneren God niet dreigen te gaan scheppen naar ons beperkte mensenbeeld, mag niet genegeerd worden!

Is het ook niet zo, dat V. zelf dreigt te vallen in het gat van de logica-eis, die hij anderen stelt?

We denken aan wat hij stelt ten aanzien van Gods berouw. Dat berouw moet zeer werkelijk worden opgevat! Maar dan verdwijnt ook alle predestinatiëtheologie, omdat deze 'blauwdruk' met een reëel berouw uiteraard niet te rijmen valt! Maar hoe zit het dan met Gods vóór-wetenschap? God weet alles van tevoren, ook al is bij V. zijn voorweten schap omtrent zonde en afval eigenlijk van een indirekte aard(!), omdat God wéét bij de gratie van afleiding uit wat Hij heden in de zondige mens waarneemt! Zou men nu de mededeling van Gods berouw over Sauls koningschap niet kunnen afdoen met: Onzin! God wist allang van tevoren hoe het zou aflopen? Natuurlijk mag dat niet. Maar kan V. hiertegen protesteren, gezien de logica-eisen, die hij anderen stelt? Moeten we niet met grotere voorzichtigheid over God en zijn 'kunnen' spreken? Ook V. moet een 'omissie' in zijn logische afbouw toelaten terwille van de eerbiediging van Gods majesteit en ondoorgrondelijkheid.

Doet men er niet goed aan te bedenken, dat God geschiedenis, verbond en verbondspartner volkomen serieus neemt? Zoals de uitkomst van het profetische woord nooit als 'afdruk' maar als 'vervulling' wordt gekwalificeerd, zo komt Gods 'weten' ook tot zijn 'vervulling', als Hij wat Hij weet in de werkelijkheid van de geschiedenis 'meemaakt'. En deze werkelijke 'vervulling' kan dan al even werkelijk leiden tot berouw, toorn, ontroering.

Ik wil nog een andere, zeker zo belangrijke, zaak noemen.

Daarmee komen we terug op één van de boven genoemde voorbeelden.

De bezwaarden/vrijgemaakten hadden moeten erkennen, dat hun opvatting

omtrent Gods waarachtige belovende verbondsspreken hen leiden moest tot een breken met de klassieke leer van de predestinatie-van-eeuwigheid. Maar hier is toch plaats voor de ernstige vraag wat we op dit punt eigenlijk aan 'verbetering' krijgen, als we de verkiezing-van-eeuwigheid vervangen door de verkiezing als genade-actie van God in de tijd. Ook V. erkent ten volle, dat al het heil te danken is aan Gods verkiezende genade. Hij erkent ook, dat God soeverein is en vrij om zijn genade en heil te schenken aan wie Hij wil (113 - bespreking van Rom.9:16-18). Maar dat kan dan toch ook leiden tot de vraag: Hoe kan God in waarachtigheid zijn belofte richten tot een kind, dat Hij in zijn heilbrengende verkiezende genade passeert? Ik accepteer de tegenwerping, dat men op deze wijze te ver gaat in zijn logisch redeneren. Maar ik accepteer deze tegenwerping niet van V.! Want ook hier geldt, dat V. valt in het gat van de logica, waartoe hij anderen verplicht. Als men Gods soevereiniteit en vrijheid wil volhouden maakt het niets uit, of men aan verkiezing-van-eeuwigheid denkt of aan verkiezing als actie in de tijd! Alleen de zeer consequente supralapsarist en de zeer consequente Remonstrant kunnen voldoen aan de eisen der strikte logica, maar dat komt hun te staan op het verlies van het evangelie der genade!

V. suggereert het wegnemen van alle aanstoot voor de gelovige denker. Maar omdat hij geen Remonstrant wil zijn wordt de bedoelde aanstoot voor het denken alleen maar verplaatst! God is te groot voor de logica

2.3 Te waarderen: Genuanceerd spreken over Gods wil!

Onder 1.4 hebben we enkele zaken genoemd waarvoor we positieve waardering hebben. Daaronder het bezwaar van V. tegen de gereformeerde traditie om alles wat geschiedt te bergen onder de 'koepel' van Gods wil-en-behagen, waarbij men zich veelal genoodzaakt voelt de alles-onzeker-makende uitdrukking "in zekere zin" toe te voegen. Men mag de Godsopenbaring, die Jezus geeft in de verlossing van de bezetene in het land der Gerasenen, niet onder dezelfde 'koepel' plaatsen als de door Jezus aan de demonen gegeven permissie om in de zwijnen te varen, waardoor zij hun vernietigend werk kunnen voortzetten en tevens aan de bewoners de aanleiding presenteren voor het verzoek aan Jezus uit hun gebied te vertrekken! (Luk.8:26-39).

In het eerstgenoemde hebben wij rechtstreeks te maken met het welbehagen van de God van genade en leven. In het laatstgenoemde met het feit, dat ook Jezus - God - in rekening brengt, dat de ure voor werelddoogst en eindgericht nog niet gekomen is, zodat ook wat zeer vuil is op zijn baan nog kan voortgaan.

Ook verhindert het wenen van Jezus over Jeruzalem (Luk.19:41-44) ons de roeping van velen uit joden en heidenen tot Christus en zijn heil onder één 'wilskoepel' te plaatsen met het gericht over Jeruzalem. Ook de uitdrukking "in zekere zin" zou het wenen van Christus bagatelliseren. In het gericht over Jeruzalem hebben we Gods hand te erkennen; bij het doen van de demonen is het ons meer tot troost, dat het Hem niet uit de hand gelopen is (denk aan de permissie). Zo dienen we genuanceerd te spreken. Men kan uiteraard dit verhaal met zeer vele voorbeelden uitbreiden, die het aantal nuanceringen naar rato zullen vermeerderen.

Eigenlijk zit in de drang tot een éénheidsformulering onder de 'koepel' van Gods wil-en-behagen een verwantschap met het strenge supralapsarisme. Hierin wordt de nog-niet-in-zonde-gevallen-mensheid gezien als voorwerp van verkiezing en van verwerping. In Gods besluit van verkiezing en verwerping heerst het evenwicht van de beide polen! Een absoluut decreet, dat wel de openbaring van al Gods eigenschappen ruimte verschaft, maar zelf aan die eigenschappen voorafgaat, dat wel voor Christus' werk ruimte biedt, maar zelf de uitdrukking "in Christus" ver van zijn beide(!) polen verwijderd houdt.

Zo is ook in de drang naar de éénheidsformule "God wil het!" op te merken een onterechte voorliefde voor 'evenwichtigheid' in God.

2.4 Eveneens te waarderen: Bezwaar tegen een 'verticale dilemmatiek'

Ook hier hebben we op het oog wat in 1.4 gezegd werd.

Als S.Greijdanus in zijn commentaar op Lukas 7:30 beweert, dat "boulè" ("raad") hier niet ziet op de eeuwige raad Gods, die niet gebroken of aan de kant gezet kan worden, dan is dat, zoals we reeds aangaven, minder 'onschuldig' dan het lijkt.

Ik verwijs hier even naar DLR.I/11, waar van de verkiezing wordt gezegd dat zij niet onderbroken of veranderd, herroepen of ongedaan gemaakt kan worden, omdat God zèlf volkomen wijs, onveranderlijk, alwetend en almachtig is. Door de onveranderlijkheid van God-zèlf uit te strekken over zijn Goddelijke raad wordt die raad in Gods eeuwigheid en daarmee in zijn wezen opgenomen. Dat behoeft in de DLR. geen nader betoog! ~~Wat~~ dan te zeggen van iets, dat wel van de Here uitgaat, maar ~~dat~~ wèl opzij te zetten en te verwerpen is? Heeft men daarin dan nog wel met Gods wézen te maken? Ontmoet men daarin nog wel het hãrt van God? Platonisch uitgedrukt: Wat veranderen kan behoort niet tot de wereld der ideeën maar slechts tot de wereld der verschijnselen! In zware gereformeerde kringen betekent het kwalijke 'vermogen' om de boodschap te verwèrpen, dat de vraag urgent wordt, of God zich wel wezenlijk en 'van harte' en 'gemeend' tot ons richt. Uiteraard onkomt S.Greijdanus zèlf wel aan deze tobberij. Maar door het inlassen van deze 'verticale dilemmatiek' - onveranderlijk (wat bij uitsteking bij God past) tegenover veranderlijk - bewijst hij ons geen goede dienst!

Ik kan heel ver komen in mijn instemming met V., als hij ons aanspoort Gods spreken en doen in onze concrete geschiedenis toch ten volle ernstig te nemen. Ik heb tegen hem, dat hij als een welhaast extreem 'anti-platonist' dat ernstig-nemen slechts kan voltrekken door alles in die geschiedenis op te sluiten. Men mag Gods spreken en doen in de geschiedenis toch ook zien als een 'uitvoerend werk', waarin Gods besluit wordt gerealiseerd en aan de dag treedt! Als paradigma wil ik hier verwijzen naar Kaleb, die met Jozua de zekerheid van de ingang in het beloofde land belijdt (Num.14:7-9) en dan te horen krijgt, dat hij inderdaad in het land zal mogen ingaan, omdat hij "het achter-~~de-HERE-aan~~ heeft vól-gemaakt" (Dt.1:36). Bij alle beproevingen heeft Kaleb in trouw volhard. Daardoor neemt hij - door Gods genade! - zijn plaats in onder de 'eklektoi' (Mt.22:14), terwijl de anderen hebben afgehaakt! Maar ook Kaleb had voor zijn 'zekerheid tot het einde' geen andere grond dan het tot Israël gesproken beloftewoord!

Zo hebben de gelovigen voor hun zekerheid vandaag ook geen andere grond dan het in hun doop bevestigde beloftewoord van God. In dat woord kwam het besluit van de verkiezing in hun geschiedenis op hen toe. Toen zij de in dat woord verkondigde Christus omhelsden legden zij de hand op het "in Christus verkoren" (Ef.1:4), omdat God aan hen zijn besluit realiseerde! Hier wordt de mogelijkheid van een 'verticale dilemmatiek' opgeheven. Mijns inziens zit die dilemmatiek toch nog te veel in Calvijns uitdrukking "Christus als spiegel der verkiezing" opgesloten, omdat Christus in de boodschap op ons toetreedt in de realisering van Gods besluit. Realisering is iets anders dan weer-spiegeling!

V. wil ons terecht bevrijden van een 'twee-lijnen-theologie': een 'bovenleiding' in de onveranderlijkheid en eeuwigheid Gods en een 'rail-leiding' in onze toch altijd veranderlijke en wankelbare 'wereld der verschijnselen'. En daarmee ga ik accoord!

2.5 En nu de exegese!

Ons laatste hoofdstuk, waarbij we ons terdege realiseren, dat erg veel onbesproken en onbehandeld bleef!

We concentreren ons op Ef.1:4 "Hij heeft ons immers in Hem uitverkoren vóór de grondlegging der wereld "

In zijn dissertatie koos V. voor de niet-temporele opvatting van "voor de grondlegging der wereld". Daarbij gaat de uitdrukking zo ongeveer betekenen: 'niet uit de historie opgekomen', 'boven de geschiedenis verheven'.

Het is met die niet-temporele opvatting eigenaardig gesteld. Ook hier

ligt het uitgangspunt in de letterlijk-temporele betekenis: Toen God de wereld grondvestte was onze verkiezing-in-Christus al bij Hem aanwezig! Dan komt men tot een afgeleide betekenis: Onze verkiezing is (dus) niet opgekomen uit de wereldgeschiedenis! Dan een nog weer verdere afleiding: Onze verkiezing gaat de geschiedenis te boven! Dan gebeurt er iets merkwaardigs: Men stelt de afgeleide betekenis geheel op zichzelf en 'vergeet' geheel waaruit deze afgeleid was. En zo komt men dan tot deze merkwaardige slotsom: Onze verkiezing is wel boven de geschiedenis verheven, maar dat sluit helemaal niet uit, dat ze in die geschiedenis heeft plaatsgevonden. Maar de afgeleide betekenissen staan en vallen toch zeker met de oorspronkelijke letterlijk-temporele betekenis? Hoe kan men de afleiding handhaven en tegelijk het 'origineel' opzij zetten? Het is dus zeer terecht, dat V. op de kritiek van H.N.Ridderbos de niet-temporele betekenis heeft laten varen (118). Maar waar is hij vervolgens beland?

Het is eigenlijk niet minder dan rampzalig, dat V. van deze tekst, die voor zijn opvatting van vitale betekenis is, geen bevredigende uitleg weet te geven (122v.).

Onder verwijzing naar Mt.13:35 en Rom.1:20 betoogt hij, dat de uitdrukking "sinds de grondlegging (schepping) der wereld" kan worden gebruikt met betrekking tot zaken en gebeurtenissen, die in (veel) later tijd 'van start zijn gegaan': nā de zondeval, in de aanvang van Israëls volksbestaan! Maar aan deze met de uitdrukking "sinds de grondlegging (schepping) der wereld" verbonden opmerkingen heeft men niets, als het voorzetsel in "pro" ("vōōr") veranderd wordt, zeker niet als men met V. "de grondlegging der wereld" ziet slaan op de schèpping!

Bij wijze van intermezzo wijzen we hier op de interessante opvatting van D.Holwerda, destijds gepubliceerd in twee geschriften: "Wat betekent de term GRONDLEGGING DER WERELD in het Nieuwe Testament" en "De grondlegging der wereld / Zag Israël zijn uittocht als schepping?", beide verschenen bij J.Boersma, Enschede (zonder jaartal).

In beide geschriften, voorbeelden van tekstanalyse en tekstvergelijking, verdedigt Holwerda de opvatting, dat "de grondlegging der wereld" het begin van Israëls volksbestaan aanduidt (aartsvadertijd uittocht). Ik kan daar niet verder op ingaan. Ik was even gebiologeerd door de vergelijking die Holwerda maakte tussen de uitdrukking "grondlegging der wereld" en onze term "voorwereldlijk" (slaande op gebeurtenissen in een ver verleden, maar binnen onze wereldtijd). Toch stapt men bij deze vergelijking over in een andere categorie van woord-en-begrip.

Nu terug naar V.!

Het bovenstaande geeft V. de moed op te merken, dat het verkiezen van God wel ver terug gaat, maar niet buiten de geschiedenis valt. Maar hij mist toch het recht om op dit punt Holwerda na te volgen, omdat hij bij de betekenis "schepping" blijft staan. Hij rommelt "sinds" en "vōōr" door elkaar. Maar verder: Deze opmerking zou alleen maar zinvol kunnen zijn, als hij onze verkiezing-in-Christus begrepen zou kunnen achten in - bijvoorbeeld - die van Abraham! Maar deze weg heeft hij voor zichzelf gebokkeerd. In zijn extreem anti-platonisme heeft hij al betoogd, dat niemand in Christus kan zijn, die niet tot het geloof in Christus is gekomen! (119). Ook in Ef.1:4 moet de uitverkiezing dus slaan op de effectieve roepende daad van God in het hier en nu van de Efeziërs. En daarmee uit!

Als V. dan tenslotte opmerkt, dat de Efeziërs werden "uitverkoren door God, die van vōōr de grondlegging der wereld is, die van eeuwigheid tot eeuwigheid God is, God die liefde is, eeuwig en altijd" (123), dan komen we ook daarmee niet verder.

Dat zou nog wēl zo kunnen zijn als wij bijvoorbeeld met Boëthius' eeuwigheidsomschrijving in zee zouden gaan: "Een alles tegelijk omvattend bezit van een oneindig leven". Dan zou men kunnen stellen, dat

onze verkiezing-hier-en-nu correspondeert met de eeuwigheid van God en - via die eeuwigheid Gods - met alle tijdsmomenten hoe ver ook in het verleden. "Hier en nu" zou dan kunnen overvloeien in "voor de grondlegging der wereld" en een even indrukwekkende betekenis hebben. Maar dat is een scholastieke redenering, waarvan wij dienen te rillen! Hoeveel te meer rilt daarvan een extreem anti-platonist als V.! En op dit punt terecht! Maar dat betekent wel, dat zijn uiteenzetting als 'parafrase' van Ef.1:4 geheel mislukt moet worden geacht!

Nu ik intussen heel wat 'nieuwe' wijn heb geproefd moet ik uiteindelijk zeggen, dat de 'oude' beter is! Daarmee bedoel ik de oude en traditionele gereformeerde opvatting van Ef.1:4.

"voor de grondlegging der wereld" betekent: "voor de schepping van de wereld" en dat betekent eenvoudig maar uiterst diep, dat de verkiezing-in-Christus van de Efeziërs al in en bij God present was, toen Hij de wereld schiep!

Als we vragen naar de z'n van deze uitdrukking, dan kunnen we die zin heel goed - mijns inziens - onder woorden brengen met wat G.C. Berkouwer schrijft in zijn "De Verkiezing Gods" (Serie "Dogmatische Studiën"; J.H.Kok, Kampen 1955): "Het "voor" wijst aan, dat deze Goddelijke heilsdaad, door het evangelie ons gepredikt, onthéven is aan alles, wat in de wereld willekeurig en wisselvallig is. Het "voor de grondlegging der wereld", "voor eeuwige tijden", zulke woorden willen onze aandacht vestigen op wat het tegenbeeld van het toevallige en contingente kan worden genoemd. In het "voor" (de grondlegging der wereld) wordt de geschiedenis en het evangelie niet gerelativeerd, maar wordt de rijkdom van het heil in de geschiedenis aangewezen, zoals het vastligt in God" (174).

Het lijkt me niet overbodig, dat deze z'n van de uitdrukking een afleiding is uit de temporeel-letterlijke betekenis, die de uitdrukking allereerst heeft. Neemt men de laatstgenoemde betekenis weg uit zijn verklaring, dan hangt daarmee de eerstgenoemde in de lucht!

Over de uitdrukking "in Christus" denk ik ook anders dan V., die ook hier door zijn extreem anti-platonisme wordt geleid.

Hoezeer "in" ook een fundamenteel aanduidende en een instrumentele medebetekenis heeft, de hoofdbetekenis lijkt mij door de term "comprehensief" goed getypeerd: in Christus begrepen. Ik citeer nog weer eens J.van Andel in "Paulus' Brief aan de Efeziërs voor de gemeente bewerkt" (Donner, Leiden 1894): "Hij wijst er op, dat God ons van eeuwigheid in samenhang met Christus verkoort, als zulken, die in Hem begrepen, van Hem omvat, met Hem lotgemeen, door Hem vertegenwoordigd waren" (6).

Hiermee wil ik dan tot een slot komen. Juist onze overwegingen over Ef.1:4 leiden tot de slotsom, dat de leer van de eeuwige verkiezing kan blijven staan. Of liever: De leer van "de verkiezing in Christus van vóór de grondlegging der wereld". Waarom aan de laatste uitdrukking de voorkeur?

We willen V.'s grote nadruk op de concrete geschiedenis graag en dankbaar honoreren!

De term "eeuwig" stelt telkens weer de dilemmatiek "eeuwig - tijdelijk" aan de orde en nodigt uit tot een geschiedenis-loze verticale oriëntatie. De term "voor de grondlegging der wereld" richt onze aandacht op het begin van wereldtijd en geschiedenis en nodigt ons uit om de uitwerking en realisering van Gods besluit steedsdoor en steeds weer in die geschiedenis waar te nemen. Eerst terug over de baan van de geschiedenis en dan (ook) naar God omhoog.

Zo kan heel veel van wat V. beoogt en ook terecht beoogt bewaard blijven. Zie ook wat Berkouwer zegt: Het heil in de geschiedenis, vastliggend in God!

Sterke vooroordelen beheersen toch wel het werk van V.!

We zagen al in het begin een sterke verwantschap met de dogmatici van het 'Neocalvinisme' waarbij V. precies de tegenovergestelde baan van

uitwerking kiest, waarbij het h^{ier} en n^u van de (Verbonds)geschiedenis eigenlijk het ^éen en het ^àl wordt.

Daarbij komt V. tot zeer v^{er} gaande consequenties!

We noemen: Geen voorwetenschap bij God over de zondeval! Geen plaats voor de uitdrukking "in Christus" v^oor ons 'hier-en-nu'! Geen 'erfschuld' omdat het "in Adam" alleen maar kan bestaan in overerving van de verdorvenheid (124 w.)!

Inderdaad, een anti-platonicus, maar dan in een toch weer betreurenswaardige extremititeit!

Barendrecht, eind april 1993

H. SMIT